

LAHTI AHTIALA PAAKKOLANMÄKI

Rautakautisen asuinpaikan koekaivaus

Hannu Takala 1987

Estim. tta 255/29.12.1987

KAIVAUSKERTOMUS LAHDEN AHTIALAN PAAKKOLANMÄEN
KAIVAUKSISTA 25.5. - 30.6.1987

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	2
1.1. Tutkimusten lähtökohta	2
1.2. Tutkitut kohteet ja tutkimustavat	2
2. HERRASMANNIN UHRIKIVEN YMPÄRISTÖN TUTKIMUS	4
3. PAAKKOLANKADUN KAIVAUS	4
3.1. Tutkimusalue	4
3.2. Kaivaus	5
3.3. Päätelmät	6
4. PAAKKOLANMÄKI I:1	6
4.1. Tutkimusalue	6
4.2. Koekuopat	7
4.3. Koeojat	9
4.4. Tasokaivaus	10
4.5. Yhteenveto	13
5. LOPPUPÄÄTELMÄT	14
6. LÄHDEVIITTEET	15
LIITTEET (15 kpl)	16-34

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusten lähtökohta

Lahden kaupunginmuseo järjesti arkeologiset kaivaukset kesäksi 1987 Lahden Ahtialan Paakkolanmäelle. Kaivaukset määriteltiin koekaivauksiksi ja tehtäväksi annettiin vuonna 1986 kaivetun kohteen: Paakkolanmäki I:1 kulttuurimaan laajuuden selvittäminen. Lisäksi tehtäviin kuului 1986 osittain keskeneräisiksi jääneiden kohteiden tutkimusten jatkaminen niiltä osin kuin se oli mahdollista. Kenttätöille varattu aika oli yksi kuukausi ja kaivausten johtajana toimi HuK Hannu Takala. Kartanpiirtäjänä oli fil. yo. Päivi Taipale ja kaivajina opiskelijat: Aimo Alasalmi, Marko Anttila, Pekka Kaukanen, Katariina Mäkinen ja Eeva Rantamo.

Syynä arkeologisten tutkimusten keskittämiseksi Ahtialan Paakkolanmäelle on kaupungin jatkuva rakennuspaine kyseisellä alueella, jolloin monet esihistorialliset kohteet ovat jäämässä pientaloalueen alle. Nyt tutkituista kohteista Paakkolanmäki I:1 alueelle on jo olemassa alustava asemakaava, jonka mukaan alueelle rakennetaan pientaloja. Paakkolankadun tutkimuskohde tulee jäämään tien alle, josta on olemassa vahvistettu asemakaava. Paakkolankadun länsirinteeseen on varattu pieni muinaismuistoalue, jolla sijaitsevat aikaisemmin tutkitut kohteet Paakkolanmäki II:1 ja III.

Lahden (aikaisemmin Nastolan) Ahtialaa on arkeologisesti tutkittu jo 1970-luvulla, mutta 1980-luvulla ovat vuosittain jatkuvat kaivaukset keskittyneet Paakkolanmäelle.¹

1.2. Tutkitut kohteet ja tutkimustavat

Tutkimukset keskittyivät Paakkolanmäen kaakkoisosassa sijaitsevaan kohteeseen I:1. Alueella tutkittiin yhtenäisen kulttuurimaan jatkuvuus neljällä koeojalla sekä useilla koekuopilla. Lisäksi alueelle avattiin pieni tasokaivaus, jonka avulla selvitettiin tarkemmin rautakautisen asuinpaikan luonnetta.

Paakkolanmäen pohjoisosassa selvitettiin siellä mahdollisesti sijaitsevia kulttuurimaa-alueita Paakkolankadun kaivauskoh-
teessa. Alueelle tehtiin viisi koeojaa sekä avattiin yksi koe-
ruutu.

Kolmas tutkimuskohde oli Herrasmannin alueella sijaitsevan
uhrikiven ympäristön tutkimus. Paikalle kaivettiin vuosi sitten
koekuoppia ja -oja, jotka nyt sijoitettiin kartalle.

Lyhyt kaivausaika rajoitti tutkimukset koekaivaus-tyyppisiksi
ja luonteeltaan kaivaukset olivat pelkästään aikaisempia tutki-
muksia täydentäviä.

Lahdessa 20.11.1987

Hannu Takala

Hannu Takala

Kaivausjohtaja

2. HERRASMANNIN UHRIKIVEN YMPÄRISTÖN TUTKIMUS

Herrasmannin uhrikivi sijaitsee n. 2 km Paakkolanmäen kaivausalueelta lounaaseen, Alasenjärven eteläpuolella. Uhrikiven alue näkyy peruskarttalehdellä 311106 AHTIALA, pain. 1978, päällepain. 1983 koordinaateilla $x = 6766$, $y = 432$ ja $z = n. 120$ m mpy. (Liite 75)

Uhrikivi on pienen mäenkumpareen päällä n. 40 m päässä Herrasmanninkadusta, joka erkanelee Ahtialan Selkätiestä ja vie Alasenjärven rantaan Herrasmannin leirintäalueelle. Maaston muodot uhrikiven ympärillä ovat vaihtelevia ja puusto on havupuuvältaista.

Kesällä 1986 tehtiin uhrikiven ympäristöön runsaasti koekuoppia ja yksi koeoja. Koska kyseiset kaivausmuistiinpanot katosivat,² jouduttiin koekuopat ja koeoja siirtämään nyt uudelleen kartalle. Yhtään koekuopan paikkaa ei kuitenkaan ollut enää havaittavissa ja ainoastaan koeojan sijainti saatiin selville. Koeoja, jonka pituus on 4 m ja leveys 1,20 m sijaitsee siten, että sen luoteiskulman etäisyys uhrikivestä on 49 m ja suorakulmainen etäisyys Herrasmanninkadun itäreunaan 22,50 m. (Liite 4) Muuta tutkimusta ei uhrikiven ympäristössä tehty.

3. PAAKKOLANKADUN KAIVAUS

3.1. Tutkimusalue

Paakkolankadun tutkimusalue sijaitsee Paakkolanmäen pohjoispuolella ja näkyy peruskarttalehdellä 311106 AHTIALA, pain. 1978, päällepain. 1983 koordinaateilla $x = 6767$, $y = 433$ ja $z = n. 115$. (Liite 3) Peltomaalle, joka nousee loivasti pohjoiseen ja laskee länteen on kaavoitettu pientaloalueelle kulkeva Paakkolankatu, johon kuuluu lisäksi levennys linja-auton kääntöpaikalla. Kadun eteläpuolelle on sijoitettu kapea lähivirkistysalue ja sen eteläpuolella sijaitsee muinaismuistoalue, jossa ovat vuosina 1983-1986 tutkitut kohteet Paakkolanmäki II:1 ja III. Vuoden 1986 kaivausten yhteydessä tutkittiin Paakkolankadun linjausta koeojilla, joissa havaittiin pieniä esiintymiä kulttuuri-

maasta,³ joten alueen tutkimista jatkettiin tänä vuonna.

3.2. Kaivaus

Tutkimukset aloitettiin tekemällä traktori-kaivurilla alueelle viisi, n. 40 cm leveää koeojaa sekä avaamalla myöhemmin ojan 2 länsipäähän koeruutu. (Liitteet 5 ja 9)

Oja 1 on 4,8 m pitkä ja koko sen pituudelta on havaittavissa ohut kulttuurimaakerros, joka on ojan itäpäässä 5 cm paksu ohentuen selvästi länteen. Oja 2 on 4,6 m pitkä ja myös siinä on ohut kulttuurimaakerros koko ojan pituudella ollen erityisen vahva ja tumma ojan länsipäässä. Oja 3 on 5 m pitkä ja sijaitsee kaksi metriä ojan 1 pohjoispuolella. Kulttuurimaa on ojan itäpäässä 4 cm paksuinen ohentuen länteen, mutta paksunee jälleen ojan länsipäässä ja on siellä 5 cm vahvuinen. Oja 4 tehtiin 25 m pituiseksi ojien 1-3 länsipuolelle. Ojassa on havaittavissa lähes koko sen pituudelta heikkoa kulttuurimaata, joka alkaa ojan itäpäässä 4 cm vahvuisena ohentuen kuitenkin pian kapeaksi nauhaksi, joka on pelkästä nokimaasta koostuva kerrostuma. Heikko nokimaakerros häviää välillä kokonaan näkyvistä, kunnes loppuu kokonaan 5 m ennen ojan länsipäätä. Oja 5 kaivettiin 25 m ojan 4 länsipuolelle 11,20 m pituiseksi. Ojan itäpäässä on muutaman metrin matkalla heikosti erottuva kulttuurimaakerros, joka häviää lopulta kokonaan. Paikoitellen on kuitenkin koko ojan matkalla pieniä ja heikkoja nokimaaläikkiä.

Koeojien lisäksi oli tarpeen tehdä pieni koeruutu ojan 2 länsipäähän, sillä tällä kohtaa oli kulttuurimaa ojien voimakkainta. Koeruutu tehtiin 3,5 m² laajuiseksi ja kaivaminen aloitettiin poistamalla lapioilla peltomaata n. 30 cm. Sen jälkeen aloitettiin ruudun kaivaminen lastoilla syventäen 5 cm kerrallaan. Ruudusta ei tullut esiin merkkejä kiveyksestä tai muusta rakennelmasta. Sen sijaan löydettiin muutama keramiikan pala. Kulttuurimaan paksuus ruudussa vaihtelee 2-8 cm siten, että ohuinta se on ruudun koilliskulmassa, jossa puhdas hiesu tulee vastaan jo ensimmäistä kerrosta kaivettaessa. Muualla kulttuurimaa on tummempaa ja paksumpaa. Ruudun halkaisee jokaisessa tasossa

40 cm leveä humusojja, jonka molemmilla puolilla kulttuurimaa jatkuu normaalisti. Ilmeistä on, että kyseinen oja on peräisin nuoremmalta ajalta kuin kulttuurimaakerros. Tästä koeruudusta ei ollut tarpeen piirtää karttoja.

3.3. Päätelmät

Tehdyistä tutkimuksista käy selville, että rautakautisen kulttuurin vaikutukset ovat ulottuneet selvästi myös Paakkolankadun alueelle. Ojien 1-3 sekä kaivetun koeruudun hiilensekainen kulttuurimaa ovat selvästi rautakautista, mutta ojien 4-5 heikot nokimaa-alueet ovat pikemminkin peräisin myöhemmin tapahtuneesta pellon kaskeamisesta. Varmuudella ei voi sanoa minkälaista toimintaa tällä paikalla on ollut, jonka selvittämiseksi alueelle olisi tehtävä lisäksi tasokaivaus. Toisaalta kulttuurimaan paksuus on tällä paikalla niin vähäinen, että pakottavaa tarvetta lisätutkimuksille ei ole.

4. PAAKKOLANMÄKI I:1

4.1. Tutkimusalue

Paakkolanmäen tutkimuskohde I:1 sijaitsee mäen kaakkoisosassa ja näkyy peruskarttalehdellä 311106 AHTIALA, pain. 1978, päällepain. 1983 koordinaateilla $x = 6767$, $y = 434$ ja $z = n. 110$. (Liite 3) Kohde sijaitsee entisellä peltomaalla, joka laskee loivasti etelään rajoittuen 80 m päässä virtaavaan Sepänojaan. Pohjoisessa kohdetta rajoittaa 20 m päässä oleva havupuumetsikkö ja lännessä alkaa aivan kaivausalueen rajalta väljä lehtipuumetsä, joka jatkuu 40 m päässä olevaan Heikkeröntiehen. Tutkimusalueelta itään jatkuu peltoalue useita kymmeniä metrejä.

Ensimmäiset kaivaukset kohteessa I:1 tehtiin vuonna 1983, jolloin alueelle kaivettiin muutama koeruutu sekä koeoja.⁴ 1986 alueelle tehtiin laaja tasokaivaus, jossa tutkimus rajoittui pääasiassa kohteen itä- ja pohjoisosaan.⁵ Tämän vuotinen tasokaivaus avattiin suoraan edellisen tasokaivausalueen lounaiskulmasta länteen ja etelään. Käytössä ollut koordinaatisto oli sama kuin vuoden 1986 kaivauksilla, joten on huomattava, että

koordinaattien arvot kasvavat poikkeuksellisesti: X itään ja Y pohjoiseen.

4.2. Koekuopat

Tasokaivausalueen lounaispuolelle, osittain peltoon, mutta pääasiassa lehtipuumetsikköön kaivettiin yhteensä 23 0,5 x 0,5 m kokoista koekuoppaa. (Liite 6) Koekuoppien avulla oli tarkoitus selvittää mahdollisten kulttuurimaa-alueiden esiintyminen selvästi kaivausalueen ja koeojissa havaitun yhtenäisen kulttuurimaan ulkopuolella. Kaikki koekuopat kaivettiin pohjaan eli hiesu- tai savimaahan asti. Koekuopat yksitellen:

- 43/88 25 cm paksun humuksen alla oli ohut, 2-3 cm kulttuurimaakerros, joka päättyi hiesuun.
- 50/88 20 cm paksun humuskerroksen alta alkaa heti savensekainen hiesu.
- 60/88 15 cm paksun humuskerroksen alta alkaa heti puhdas hiesu.
- 70/88 Humuksen alta alkaa heti puhdas hiesu.
- 70/86 Humuksen alla on 4 cm paksu kulttuurimaakerros, joka päättyy hiesuun.
- 77/80 25 cm paksun humuksen alla on heikko, 2 cm kulttuurimaakerros, joka päättyy puhtaaseen hiesuun.
- 43/78 20 cm paksun humuksen alla on hyvin heikko, 1-2 cm kulttuurimaakerros, joka päättyy hiesuun.
- 70/76 30 cm paksun humuksen alla on 3-4 cm kulttuurimaakerros, joka päättyy hiesuun.
- 57/75 20 cm paksun humuskerroksen alta alkaa heti savensekainen hiesu.

- 77/75 Humuskerroksen alta alkaa heti puhdas hiesu.
- 67/71 25 cm paksun humuksen alla on heikko, 1-2 cm kulttuuri-
maakerros, joka päättyy hiesuun.
- 50/68 Humuskerroksen alta alkaa heti savensekainen hiesu.
- 57/65 20 cm paksun humuksen alta alkaa heti kova savimaa.
- 67/65 30 cm paksun humuksen alta alkaa heti savensekainen
hiesu.
- 77/65 30 cm paksun humuksen alta alkaa heti savensekainen
hiesu.
- 47/55 15 cm paksun humuksen alta alkaa heti puhdas hiesu.
- 57/55 25 cm paksun humuksen alta alkaa heti savensekainen
hiesu.
- 67/55 30 cm paksun humuksen alta alkaa heti kova savimaa.
- 77/55 30 cm paksun humuksen alla on 3 cm kulttuurimaakerros,
joka päättyy hiesuun.
- 57/45 15 cm paksun humuksen alta alkaa heti puhdas hiesu.
- 67/45 30 cm paksun humuksen alta alkaa heti kova savimaa.
- 57/35 25 cm paksun humuksen alta alkaa heti savensekainen
hiesu.
- 67/35 20 cm paksun humuksen alta alkaa heti savensekainen
hiesu.

Kaivetuista koekuopista havaitaan, että kulttuurimaata oli vielä erillisinä alueina kaivausalueen lounaispuolella. Kulttuurimaata oli kuudessa koekuopassa, mutta kaikissa niissä

hyvin ohuena kerroksena, paksuimmillaan 4 cm. Yhtään löytöä ei koekuopista tullut, mutta kulttuurimaata on pidettävä kohteeseen I:1 liittyvänä, vaikka varmaa ajoitusta ei voi antaa.

4.3. Koeojat

Kaivausalueen reunoilta eteenpäin kaivettiin traktori-kaivurilla neljä koeojaa yhtenäisen kulttuurimaan laajuuden selvittämiseksi. Kaksi ojaa kaivettiin itä-länsi -suuntaisiksi ja kaksi pohjois-etelä -suuntaisiksi. (Liitteet 7 ja 8)

Koeoja 1 kaivettiin metrin levyisenä kaivausalueen kulmasta 81/100 19 metriä länteen, jolloin sen päätepiste oli kohdassa 72/100. Kaivausalueen reunasta kulttuurimaa alkaa vahvana, 12 cm paksuna kerroksena jatkuen samanlaisena kaksi metriä länteen. Sen jälkeen kulttuurimaakerros alkaa tasaisesti ohentua ollen pisteessä 78/100 6 cm ja pisteessä 76/100 enään 3 cm paksu. Tästä länteen kerros ohenee edelleen ja alkaa olla vaikeasti havaittavissa, kunnes loppuu kokonaan pisteessä 73,40/100. Lopu-osassa koeojaa ei enään ole merkkejä kulttuurimaasta.

Koeoja 2 kaivettiin myös itä-länsi -suuntaiseksi 40 cm leveänä. Ojan lähtöpiste kaivausalueen reunalla oli pisteessä 81/94 ja päätepiste 74,60/94. Kulttuurimaa jatkui kaivausalueen reunalta erittäin vahvana ja selvänä kerroksena, mutta alkoi kuitenkin pian ohentua voimakkaasti ja loppui kokonaan 4,30 metrin päässä eli pisteessä 76,70/94.

Koeoja 3 oli pohjois-etelä -suuntainen 50 cm leveä ja 12 metriä pitkä siten, että lähtöpiste kaivausalueen reunalla oli 87/90 ja päätepiste 87/78. Kulttuurimaa jatkui selvänä koko ojan pituuden ja oli paikoitellen selvästi hiilensekaista. Kulttuurimaakerros ei ollut kovin paksu, mutta selvästi erottuva.

Koeoja 4 kaivettiin kokonaan kaivausalueen ulkopuolelle pohjois-etelä -suuntaiseksi 40 cm leveänä. Ojan lähtöpiste oli kohdassa 95/94 ja päätepiste 95/86,50. Kulttuurimaa alkoi pohjoisessa selvästi erottuvana kerroksena ohentuen koko ajan,

kunnes loppui kokonaan pisteessä 95/89,50. Eli täällä kohdalla kulttuurimaa ei jatkunut kaivausalueen etelärajan eteläpuolelle.

Koeojien avulla saatiin selville, että kaivausalueen reunalta kulttuurimaa jatkuu länteen pohjoisempaan 7 m ja etelämpänä 4 m. Etelään kulttuurimaa jatkui ojan 4 mukaan vain 0,5 m, mutta ojassa 3 yli 10 m. On kuitenkin otettava huomioon, että maan voimakas kosteus ojan 3 kohdalla häytti sen dokumentointia ja vaikka kulttuurimaa olikin siinä selvästi havaittavissa saattaa se myös olla peräisin nuoremmalta ajalta pellon kaskeamisesta. Kun kesän 1986 tutkimustulokset liitetään nyt tehtyihin saadaan koko kohteen I:1 kulttuurimaan laajuus esitettyä.⁶ Suurimmilta arvoiltaan yhtenäinen kulttuurimaa ulottuu itä-länsi -suunnassa pisteestä $x = 73$ pisteeseen $x = 105$ ja on siten 32 m. Pohjois-etelä -suunnassa kulttuurimaa sijoittuu ainakin pisteiden $y = 114-89$ väliin. Voimakkaimmin kulttuurimaa jatkuu siis vielä tutkittujen alueiden lounaispuolelle.

4.4. Tasokaivaus

Kohteessa avattiin myös 60 m^2 kokoinen tasokaivaus, josta aluksi poistettiin pintamaata n. 20 cm paksuudelta traktori-kaivurin avulla. Sen jälkeen maata tasattiin ja syvennettiin hiukan lappioilla, jonka jälkeen aloitettiin tasojen kaivaminen lastoilalla. Viimevuotista koordinaatistoa jatkaen tehtiin alueelle $2 \times 2 \text{ m}$ ruudukko, mutta löytöjen talteenotossa noudatettiin $1 \times 1 \text{ m}$ tarkkuutta. Kaivaus tapahtui teknisinä tasoina 5 cm kerrallaan, mutta vain joka toinen taso piirrettiin ja valokuvattiin. Tasokarttojen lisäksi piirrettiin kaivausalueen reunoista kaivauksen loppuvaiheessa leikkauskartat muista profiileista paitsi niistä, jotka samalla olivat viimevuotisen kaivausalueen reunoja. Kaikenkaikkiaan kaivausta syvennettiin 20-50 cm paikasta riippuen ja kulttuurimaan paksuus vaihteli 5-25 cm välillä. (Liitteet 13 ja 14)

Kiintopiste ja vaaituskojeen paikat olivat samat kuin edellisvuoden kaivauksillakin. Suoraan toisiinsa verrannollisia eivät

korkeusluvut ole, sillä latan lukema korkeuspisteen päällä ei ollut sama kuin viime vuoden kaivauksilla.

Kaivausalueelta otettiin useista eri kohdista eri syvyyksiltä maanäytteitä radiohiiliajoituksia varten sekä makrofossiilisiin tutkimuksiin, jota varten flotaatio tehtiin jo kaivauspaikalla.

Ensimmäisen kerroksen kaivaminen aloitettiin syventämällä ensin 5 cm, jolloin löydettiin pieniä irtolöytöjä ja kaivausalueen muutamissa yläruuduissa päästiin kulttuurimaan pintatasoon. Kerroksen kaivamista jatkettiin toisella 5 cm syventämisellä, jolla päästiin tasoon 1, joka dokumentoitiin. (Liite 10) Huomattavaa oli ruudussa 86/99 paljastunut useista terävasärmäisistä kivistä muodostunut rykelmä, joka jatkui selvästi vielä tasossa 2 alimpien kivien jäädessä kolmanteen kaivettuun kerrokseen. Jatkossa selvisi, että kiveyksen länsipuolella, aivan vieressä sijaitsi leveä myöhemmin syntynyt humusojja. Mitään selvää säännöllisyyttä eikä varmoja merkkejä tulenpidosta kiveyksestä löytynyt, joten kyseessä lienee varsin nuori, viereisen ojan vaikutuksesta syntynyt kiveys. Ruuduissa 83-84/95-96 tuli näkyviin voimakas, pyöreä hiilikehä, jonka keskellä oli pieni kivi. Hiilikehä jatkui voimakkaana vielä 5 cm syvemmillä ja keskellä ollut kivi laajeni koko keskustan kokoiseksi. Jälki jatkui selvänä tasossa 3, mutta oli menettänyt pyöreän muotonsa rajoittuen kiven eteläpuolelle. Jäljen ympärillä oli runsaasti hiilensekaista maata ja keskellä ollut kivi oli rapautunut, joten kyseessä on selvästi tulisijan paikka. Ruuduissa 81-82/94-95 tuli esiin kapea luode-kaakko suuntainen maakaista, joka rakenteeltaan oli humusvoittoinen, mutta poikkesi selvästi normaalista humusalueesta, kuten esim. kaivauksen itäosan humusojasta. Kyseessä ei siis voinut olla nuori humusojja, vaan lähinnä puujätteestä muodostunut kaistale. Kyseiseltä linjalta löytyi lisäksi muutama palaneen saven kappale.

Toisen kerroksen kaivaminen tapahtui syventämällä ensin 5 cm, jonka jälkeen ei ollut havaittavissa mitään merkittävää, mutta kulttuurimaan ollessa hyvin tummaa ja hiilensekaista syvennettiin toisen kerran vain 3 cm, jolloin päästiin toiseen dokumen-

toituun tasoon. (Liite 11) Tasossa näkyvät selvästi ruudun 86/98 kiveys sekä 83/95 nokimajälki. Alueen itäosassa oleva leveä humusojja on nyt selvästi muusta yhteydestä erottuva sekä havaittavissa nuoreksi siitä tulevien lukuisten modernien löytöjen ansiosta. Lisäksi länsireunalla oleva luode-kaakko -suuntainen humusvyöhyke jatkuu nyt entistä selvempänä. Toista kerrosta kaivettaessa löytyi sen kohdalta paljon pieniä kiviä, jotka loppuivat ennen tasoa 2. Lisäksi vyöhykkeen kohdalta löytyi runsaasti palanutta savea, joista osalla oli täysin selvät savitiivisten muodot ja osassa oli jälkiä oksapainanteista. Koko toisessa tasossa on kulttuurimaan joukossa runsaasti hiiltä ja paikoin on nähtävissä selviä hiilikeskittymiä. Kaivausalueen pohjoisosassa saavutettiin jo pohjataso keltaisen hiesun muodossa, mutta muualla kulttuurimaa jatkui vielä voimakkaana.

Kolmanteen tasoon syvennettäessä muuttui kulttuurimaa entistä tummemmaksi sisältäen runsaasti hiiltä sekä eteläisimmissä ruuduissa puujätettä. (Liite 12) Alueen länsiosan vaalea humuskaista on entistä voimakkaampi ja sen kohdalta löytyi selvää savitiivistettä. Kaivausalueen keskustaa hallitsevat useat voimakkaat hiilikeskittymät, joista ruudun 84/94 kohdalla lienee ollut tulisija, tulisijan kiveyksestä ei kuitenkaan ole jälkiä. Joka tapauksessa on selvää, että paikalla on ollut erittäin runsasta tulenpitoa, joka on antanut koko kulttuurimaalle sen tumman värin.

Kolmannen tason jälkeen syvennettiin kaivausta vielä neljäs kerros, kunnes kaikkialla tuli vastaan puhdas keltainen hiesu eli lopullinen pohjataso. Paikasta riippuen se saavutettiin 5-20 cm päästä. Nopeimmin hiesu tuli vastaan pohjoisosan ruuduissa siten, että ruuduissa 86/99, 85/96, 83/94, 85/94, 85/93 ja 81/92 on hiesun päällä voimakkaasta palamisesta kertovaa valkoista tuhkaamaa. Eteläisimmissä ruuduissa jatkui kulttuurimaa syvimmälle. Länsiosassa jatkui luode-kaakko -suuntainen humusvyöhyke erittäin selvänä ja sen kohdalta löytyi neljänestä kerroksesta yli 1,5 kg selviä savitiivisten paloja. Osa paloista on vain hiukan tummunut, mutta osa on palanut täysin kuonamaisiksi. Monet paloista ovat kolmionmuotoisia ja lähes

kaikissa on jälkiä oksa- tai puupainanteista. Lisäksi humuskaistaletta reunusti molemmilla sivuilla kapeat hiiliraidat. On ilmeistä, että kyseinen humusvyöhyke on jonkin palaneen rakennuksen hirsiseinän jäännös. Koska paikalta ei löytynyt yhtään paalunjäljeksi tulkittavaa jälkeä on seinän perustan muodostanut paksuhko hirsi, jolle on kaivettu maahan matalahko ura, sillä tämä jälki jatkui syvemmälle kuin ympäröivä kulttuurimaa. Koko seinä on voinut olla hirsistä rakennettu, mutta myös osittain oksista, jotka olisi kasattu pohjahirren päälle. Oksapunosseinän käytölle antaa viitteitä oksapainanteita sisältäneet savitiivisteen palat. Paikalla sijainnut rakennus on selvästi palanut, joka selittää lukuisat hiilialueet kaivauspaikalla sekä koko kulttuurimaan tumman luonteen. Koska seinän paikka löytyi aivan kaivausalueen länsireunalta, on oletettavaa, että muut rakennuksen jäänteet löytyvät kun kaivausta laajennetaan länteen, jolloin myös rakennuksen käyttötarkoitus saataneen selville.

4.5. Yhteenveto

Paakkolanmäki I:1 tutkimuksissa selvisi yhtenäisen kulttuurimaan laajuus, joka itä-länsi suunnassa on 32 m ja pohjois-etelä suunnassa ainakin 25 m, mutta mahdollisesti yli 35 m.

Kaivausalueen lounaispuolelle kaivettiin useita koekuoppia, joista selvisi, että yhtenäisen kulttuurimaan ulkopuolella on erillisiä kulttuurimaa-alueita.

Tasokaivauksen laajuus oli 60 m^2 , joka kaivettiin n. 5 cm kerroksina. Alueen itäosan poikki meni nuori luode-kaakko-suuntainen humusoja, joka rikkoi kulttuurikerroksia. Keskusta muodostui tummasta kulttuurimaasta, jossa oli erittäin runsaasti hiiltä sekä erillisiä hiilitihentymiä. Näistä ainakin ruudun 83/95 hiilialuetta voidaan pitää kiinteän maakiven ympärille muodostuneena keittopaikkana. Alueen länsiosassa oli kapeahko humuksentapaisesta maasta muodostunut kaistale, jonka kohdalta löytyi runsaasti savitiivistettä. Jälki on tulkittavissa muinaisen rakennuksen seinäksi. Seinän alin osa on ollut hirsistä

tehty ja alin hirsi on ollut jonkin verran maahan upotettu. To-
dennäköisesti tämän alushirren päälle on tuettu pystypaaluja
ja niiden väliin tehty oksapunosseinää. Näin ollen rakennukses-
sa olisi käytetty kahta eri rakennustekniikkaa yhdessä.

5. LOPPUPÄÄTELMÄT

Paakkolanmäen kohteista I:1 osoittautui rautakautiseksi asuin-
paikaksi, jossa toimintaa on tapahtunut varsin laajalla alu-
eella. Koko alueen tutkiminen on vielä kesken, joten paikka on
kaivettava kokonaan puhtaaksi ennenkuin rakennustoiminta pai-
kalla alkaa. Seuraavat kaivaukset on kohdistettava nyt tutkitun
alueen länsi- ja eteläpuolelle, jonne kulttuurimaa selvästi
painottuu.

Paakkolankadun kaivauksista tuli esiin kulttuurimaata sekä rau-
takauteen ajoittuvia irtolöytöjä. Kulttuurimaa-alue ei tällä
paikalla ole kovin laaja eikä voimakas, joten jatkotutkimukset
ovat harkinnan varassa.

Herrasmannin uhrikiven ympäristöön ei nyt tehty kaivauksia,
ainoastaan kartoitusta. Lähitulevaisuudessa on uhrikiven ym-
päristöäkin tutkittava esim. koekaistoituksella.

6. LÄHDEVIITTEET

1. Aikaisemmat tutkimukset Ahtialassa ja niistä kirjoitetut raportit:
 - 1971, Oiva Keskitalo: Nastolan kiinteiden muinaisjäännösten inventointi.
 - 1976, Timo Miettinen: Lahden kaupungin kiinteiden muinaisjäännösten inventointi.
 - 1978, Matti Bergström: Rautakautisen kalmistoalueen kaivaus.
 - 1979, Matti Bergström: Lahti, Ahtiala, Ylä-Kokkola - koe-kaivaus rautakautisen röykkiön ympäristössä.
 - 1980, Kimmo Seppänen: Lahti, Ahtiala Rautakautisen kalmistoalueen ja sen lähiympäristön koekaivaus 30.7.-14.8. ja 27.-29.8.1980
 - 1982, Kimmo Seppänen: Lahti, Ahtiala, Kivipelto - Rautakautisen kalmistoalueen lähiympäristön koekaivaus 10.-21.5.1982
 - 1983, Pirjo Kärhä: Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki I - Koe-kaivaus 1.6.-30.6.1983
 - 1983, Pirjo Kärhä: Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki II - Koe-kaivaus 1.9.-16.9.1983
 - 1984, Kimmo Seppänen: Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki II:4 ja III - Kaivauskertomus 25.6.-17.8.1984
 - 1984, Pirjo Suutari: Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki II:2 Koekaivaus 4.10.-10.10.1984
 - 1985, Kimmo Seppänen ja Pirjo Suutari: Lahti, Ahtiala Kaivauskertomus 20.5.-31.7.1985
 - 1985, Pirjo Suutari: Lahti, Ahtiala, Ristimäki Kaivauskertomus 30.9.-10.10.1985
 - 1986, Kimmo Seppänen: Kaivauskertomus Lahden Ahtialan Paakkolanmäellä 1.6.-31.7.1986 suoritettua arkeologisista tutkimuksista.
2. Seppänen 1986, s.12
3. Seppänen 1986, s.11
4. Kärhä 1983 a
5. Seppänen 1986
6. Seppänen 1986, s.8

LIITE 1

MV-VALOKUVALUETTELO

Kuvannut Hannu Takala

Mv-kuvien negatiiveja säilytetään Lahden kaupunginmuseon valokuva-arkistossa seuraavilla luettelonnumeroilla:

77195	25.5.	Paakkolanmäki I:1 yleiskuva pohjoisesta
77196		Sama
77197		Sama
77198		Sama
77199		Sama
77200		Paakkolanmäki I:1 yleiskuva idästä
77201		Paakkolanmäki I:1 yleiskuva etelästä
77202		Paakkolanmäki I:1 yleiskuva kaakosta
77203		Paakkolanmäki I:1 kesällä 1987 tutkittava alue koillisesta
77204		Sama
77205		Paakkolankadun kaivausalueen yleiskuva lounaasta
77206		Sama
77207		Sama
77208		Sama
77209		Sama
77210		Paakkolanmäki II:1 yleiskuva lännestä
77211		Sama
77212		Paakkolanmäki II:1 yleiskuva idästä
77213	27.5.	Paakkolanmäki I:1 pintamaanpoistoa traktori-kaivurilla
77214		Sama
77215		Paakkolanmäki I:1 pintamaan poiston jälkeen pohjoisesta
77216		Paakkolanmäki I:1 pintamaan poiston jälkeen koillisesta
77217	2.6.	Työkuva I kerroksen kaivamisesta pohjoisesta
77218		Työkuva I kerroksen kaivamisesta lounaasta
77219	3.6.	Ruutu 85-86/98-99 sek.krs. pohjoisesta
77220	8.6.	Ruutu 83-84/98-99 I taso etelästä
77221		Ruutu 81-82/98-99 I taso etelästä

- 77222 10.6. Ruutu 81-82/94-95 I taso etelästä
77223 Ruutu 81-82/96-97 I taso etelästä
77224 Ruutu 85-86/94-95 I taso etelästä
77225 Ruutu 83-84/96-97 I taso etelästä
77226 Ruutu 85-86/98-99 I taso etelästä
77227 Ruudun 86/98-99 kiveys etelästä
77228 I tason yleiskuva etelästä
77229 Sama
77230 Sama
77231 Päivi Taipale piirtää
77232 Ruudun 83/95 nokimaajälki idästä
77234 11.6. Ruutu 85-86/96-97 I taso etelästä
77235 Ruudun 83/95 nokimaajälki II krs. kaivettaessa
77236 Ruutu 81-82/98-99 II taso etelästä
77237 Ruutu 83-84/98-99 II taso etelästä
77238 Ruudun 86/98 kiveys II krs kaivettaessa idästä
77239 Ruutu 83-84/96-97 II taso etelästä
77240 12.6. Ruutu 81-82/96-97 II taso etelästä
77241 Ruutu 85-86/98-99 II taso etelästä
77242 Ruudun 86/98 kiveys II taso etelästä
77243 Sama
77244 Ruutu 81-82/94-95 II taso etelästä
77245 Ruutu 85-86/96-97 II taso etelästä
77246 II tason yleiskuva etelästä
77247 Sama
77248 Sama
77249 Ruutu 83-84/94-95 II taso etelästä
77250 15.6. Ruutu 85-86/94-95 II taso etelästä
77251 16.6. Ruutu 86/98 kivien poiston jälkeen
77252 17.6. Ruutu 85-86/92-93 I taso etelästä
77253 Ruutu 83-84/92-93 I taso etelästä
77254 Ruutu 81-82/ 92-93 I taso etelästä
77255 Ruutu 85-86/92-93 II taso etelästä
77256 18.6. Ruutu 83-84/92-93 II taso etelästä
77257 Ruutu 81-82/92-93 II taso etelästä
77258 22.6. Ruutu 87-88/92-93 I taso etelästä
77259 Ruutu 89-90/92-93 I taso etelästä
77260 Ruutu 81-82/92-93 III taso etelästä
77261 Ruutu 83-84/92-93 III taso etelästä
77262 Ruutu 85-86/92-93 III taso etelästä

18

77263 23.6. Ruutu 87-88/92-93 II taso etelästä
77264 Ruutu 89-90/92-93 II taso etelästä
77265 Työkuva Paakkolankadun koeruudun kaivamisesta
77266 PaakkolanmäkiII:1 III tason yleiskuva etelästä
77267 Sama
77268 Ruutu 89-90/92-93 III taso etelästä
77269 Ruutu 83-84/95-96 III taso etelästä
77270 24.6 Paakkolankadun koeruudun I krs lännestä
77271 P I:1 ruutu 81-82/96-97 III taso etelästä
77272 Ruudun 83/95 nokimaajälki etelästä
77273 Sama
77274 Ruutu 83-84/94-95 III taso etelästä
77275 Ruutu 87-88/92-93 III taso etelästä
77276 Ruutu 89-90/92-93 III taso etelästä
77277 Ruutu 85-86/94-95 III taso etelästä
77278 Ruutu 85-86/96-97 III taso etelästä
77279 Ruutu 81-82/94-95 III taso etelästä
77280 Paakkolankadun koeruutu I taso etelästä
77281 Sama
77282 P I: 1 ruutu 83-84/96-97 III taso etelästä
77283 Paakkolankadun koeruudun II krs etelästä
77284 25.6. P I:1 ruudun 86/98 kiveyksen pohjataso idästä
77285 Sama etelästä
77286 Paakkolankadun koeruudun II taso etelästä
77287 Sama lähempää
77288 P I:1 ruudun 83/95 nokimaajälki pohjatasossaan etelästä
77289 Työkuva pohjatason kaivamisesta
77290 26.6. Paakkolankadun koeruudun II taso etelästä
77291 P I:1 ruutu 85-86/90-91 II taso etelästä
77292 Pohjatason yleiskuva etelästä
77293 Sama
77294 Ruutujen 81-83/92-96 nokimaa-alueet etelästä
77295 29.9. Ruutu 85-86/90-91 III taso etelästä
77296 Sama
77297 Ruutu 85-86/90-91 IV krs etelästä
77298 Sama
77299 Seinän jäänteiden jälki pohjatasossa etelästä
77300 Sama
77301 Paakkolankadun koeruudun eteläprofiili
77302 Paakkolankadun koeruudun pohjoisprofiili

LIITE 2

DIALUETTELO

Kuvannut Hannu Takala

Alkuperäisdioja säilytetään Lahden kaupunginmuseon valokuva-arkistossa seuraavilla luettelonumeroilla:

- 26584 25.5. Paakkolanmäki I:1 yleiskuva pohjoisesta
26585 Paakkolanmäki I:1 yleiskuva idästä
26586 Paakkolanmäki I:1 yleiskuva kaakosta
26587 Paakkolankadun kaivausalueen yleiskuva idästä
26588 Sama kaakosta
26589 Sama lännestä
26590 Paakkolanmäki II:1 yleiskuva lännestä
26591 27.5. Paakkolanmäki I:1 pintamaanpoistoa traktori-
kaivurilla
26592 Paakkolanmäki I:1 pintamaanpoiston jälkeen
pohjoisesta
26593 Sama kaakosta
26594 1.6. Pintamaan tasoitusta lapiolla
26595 2.6. Työkuva I krs kaivamisesta
26596 Sama
26597 Ruutu 85-87/98-99 sek. krs pohjoisesta
26598 Ruutu 85-87/99-100 sek. krs pohjoisesta
26599 5.6. Maakasojen tarkastusta, Päivi Taipale
26600 I krs kaivamista sadekatoksen alla
26601 8.6. Ruutu 83-84/99 I taso etelästä
26602 Ruutu 83-84/98 I taso etelästä
26603 Ruutu 81-82/99-100 I taso etelästä
26604 Ruutu 81-82/98-99 I taso etelästä
26605 10.6. Ruutu 85-86/99 I taso etelästä
26606 Ruutu 85-86/98 I taso etelästä
26607 Ruudun 86/98-99 kiveys etelästä
26608 I tason yleiskuva etelästä
26609 Työkuva, Aimo Alasalmi
26610 Työkuva II krs kaivamisesta
26611 Eeva Rantamo vaaitsemassa
26612 Ruudun 83/95 nokimajälki idästä
26613 Sama 5 cm syvemmältä

- 26 614 11.6. Ruutu 81-82/99 II taso etelästä
 26 615 Ruutu 81-82/98 II taso etelästä
 26 616 Ruutu 83-84/99 II taso etelästä
 27 617 Ruutu 83-84/98 II taso etelästä
 26 618 12.6. II tason yleiskuva etelästä
 26 619 Sama
 26 620 15.6. Seulomassa Eeva Rantamo ja Marko Anttila
 26 621 16.6. Ruutu 86/98 kivien poiston jälkeen
 26 622 22.6. Ruutu 81-82/92-93 III taso etelästä
 26 623 Katariina Mäkinen kaivaa koekuoppia
 26 624 Marko Anttila
 26 625 Pekka Kaukanen
 26 626 Ruutu 83-84/92-93 III taso etelästä
 26 627 Ruutu 85-86/93 III taso etelästä
 26 628 23.6. III tason yleiskuva etelästä
 26 629 Sama
 26 630 24.6. Ruutu 81-81/97 III taso etelästä
 26 631 Ruutu 81-81/96 III taso etelästä
 26 632 Ruudun 83/95 nokimaajälki etelästä
 26 633 Sama
 26 634 Ruutu 83-84/95 III taso etelästä
 26 635 Ruutu 83-84/94 III taso etelästä
 26 636 Ruutu 87-88/92-93 III taso etelästä
 26 637 Ruutu 85-86/94-95 III taso etelästä
 26 638 Ruutu 85-86/96-97 III taso etelästä
 26 639 Ruutu 81-82/94-95 III taso etelästä
 26 640 Ruutu 83-84/96-97 III taso etelästä
 26 641 Ruudun 86/98 kiveyksen pohjataso idästä
 26 642 25.6. Sama
 26 643 Sama etelästä
 26 644 Paakkolankadun koeruudun II taso etelästä
 26 645 Sama lähempää
 26 646 P I:1 ruudun 83/95 nokimaajälki pohjatasossa etelästä
 26 647 Sama idästä
 26 648 Työkuva pohjatason kaivamisesta
 26 649 26.6. Paakkolankadun koeruudun II taso etelästä
 26 650 Sama
 26 651 P I:1 pohjataso etelästä
 26 652 Alueen itäpuoli pohjatasossa etelästä

26653 26.6. Alueen länsipuoli pohjatasossa etelästä
26654 Linja x = 81-82 pohjatasossa etelästä
26655 Seinän jäänteitä IV krs
26656 Sama
26657 Sama
26658 Sama
26659 29.6. Ruutu 85-86/90-91 IV krs
26660 Sama
26661 Seinän jälki etelästä pohjatasossa
26662 Sama
26663 Ruutu 85-86/92 IV krs etelästä
26664 Sama
26665 Paakkolankadun koeruudun eteläprofiili
26666 Paakkolankadun koeruudun itäprofiili
26667 Paakkolankadun koeruudun länsiprofiili
26668 Paakkolankadun koeruudun pohjoisprofiili

32

33

34

35 3

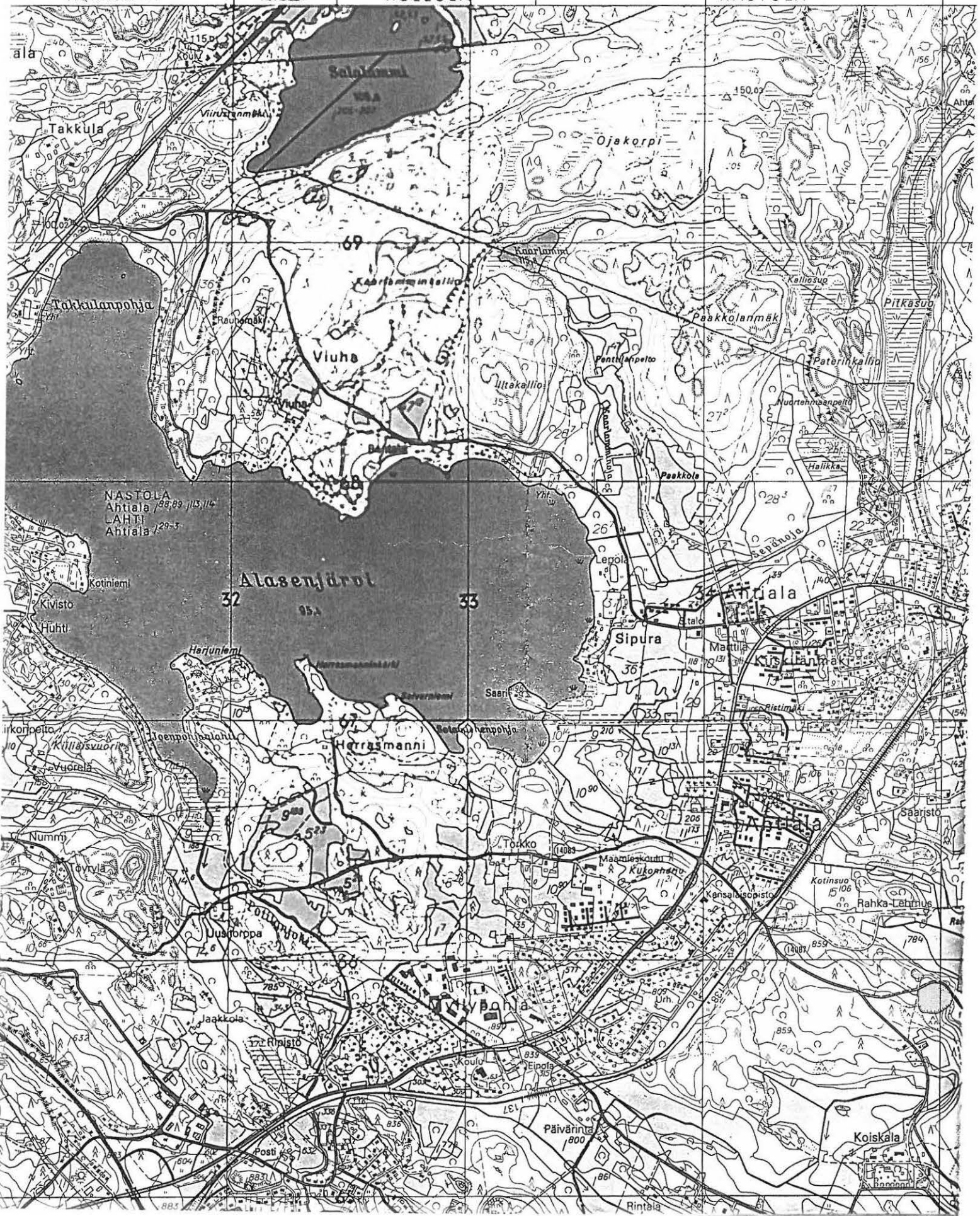
Heinlammi

-17° 25' 00" 45'

HOLLOLA

Nak = + 18°

NASTOLA

LIITE 4

Paakkolanmäki I:1 otetut hiili- ja maanäytteet

Maanäytteet:

24.6.	Ruudun 85/95 hiilijälki	Punnitusluvut: 359-365
	Ruudun 82/95 hiilijälki	356-361
	Ruudun 81/96 kulttuurimaa	353-356
	Ruudun 81/94 hiilijälki	358-362
	Ruudun 85/95 hiilijälki	359-365
	Ruudun 85/95 hiilijälki	366-372
	Ruudun 85/96 hiilijälki	355-363
	Ruudun 85/94 hiilijälki	366-372
	Ruudun 85/96 hiilijälki	355-363
	Ruudun 85/94 hiilijälki	366-372
	Ruudun 83/95 kulttuurimaa	359-362
	Ruudun 83/95 kulttuurimaa	359-362
	Ruudun 83/96 hiilijälki	353-361
	Ruudun 83/96 hiilijälki	353-361
	Ruudun 83/95 kulttuurimaa	339-362
26.6.	Ruudun 83/96 kulttuurimaa	358-368

Hiilinäytteet:

12.6.	Ruudun 83/95 nokimaa jälki	349-354
24.6.	Ruudun 83/94 hiilialue	359-361
	Ruudun 83/95 hiilialue	358-361
	Ruudun 83/95 hiilialue	354-358
	Ruudun 83/96 hiilialue	354-357

LIITE 5
Paakkolankadun koeojien
sijainnit.
Mk 1:500

Paakkolankadun kulmaus

24

Kiintopiste no: 7278

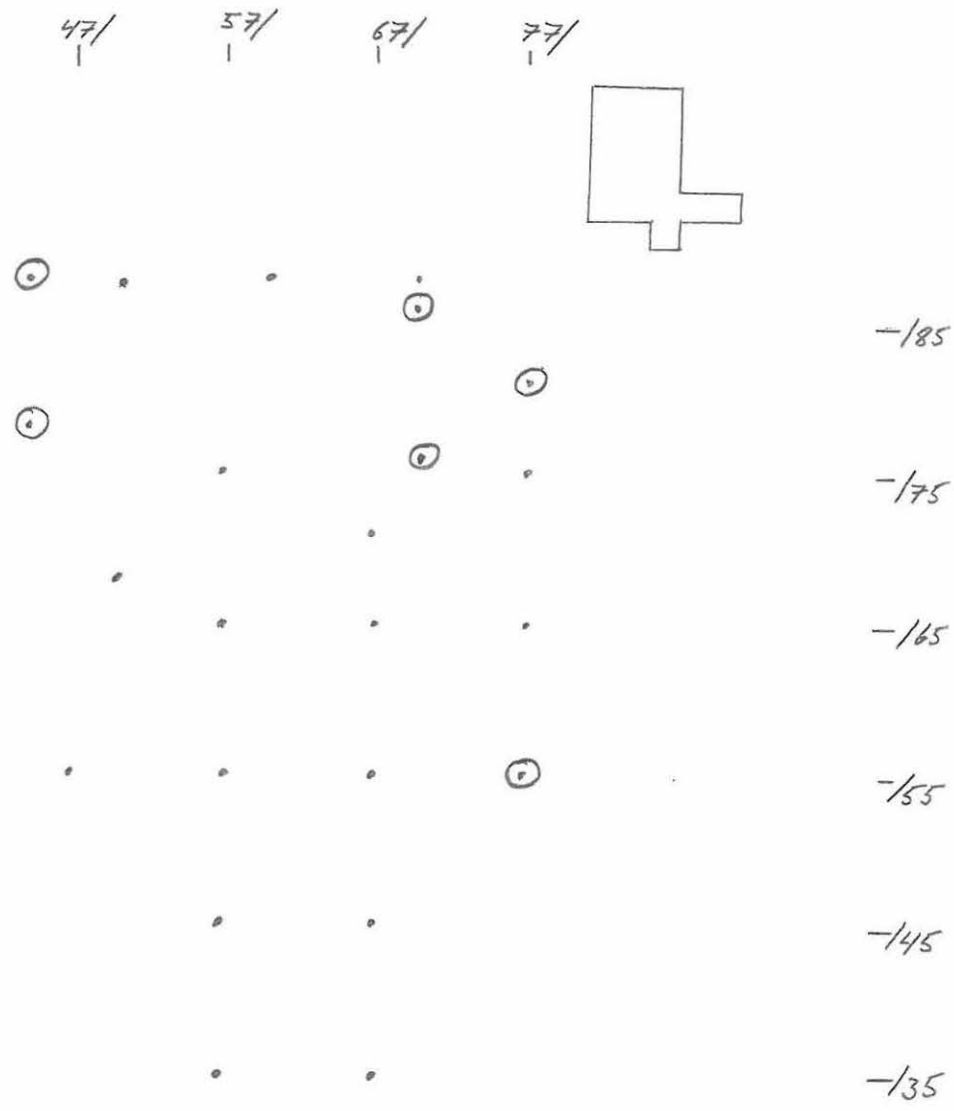

LIITE 6

Paakkolanmäki I:1

Koekuoppien sijainnit

Mk 1:500

Ympyröidyt koekuopat sisälsivät kulttuurimaata

LIITE 7

Paakkolanmäki I:1

Koeojien 1 ja 2 sijainnit

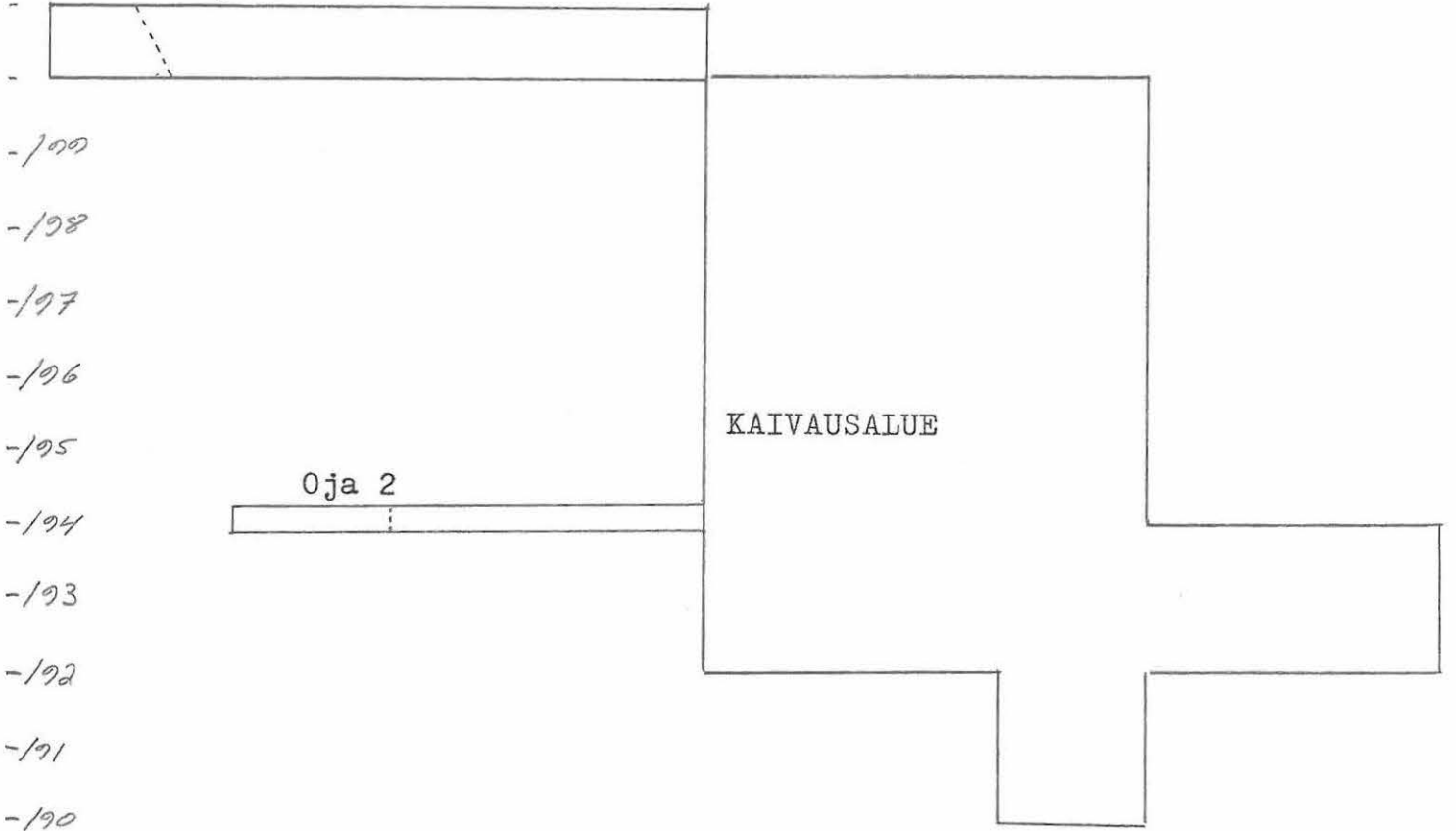
Mk 1:100

P

72/ 73/ 74/ 75/ 76/ 77/ 78/ 79/ 80/ 81/ 82/ 83/ 84/ 85/ 86/ 87/ 88/ 89/ 90/

Oja 1

LIITE 8

Paakkolanmäki I:1

Koeojien 3 ja 4 sijainnit

Mk 1:100

